

VERWIJSLIJNEN IN DE REGIO VOOR PATIËNTEN MET PSYCHISCHE STOORNISSEN EN ZWAKBEGAAFDHEID OF EEN (LICHTE) VERSTANDELIJKE BEPERKING

Mensen met zwakbegaafdheid of een lichte verstandelijke beperking zijn bijzonder kwetsbaar voor het ontwikkelen van psychische stoornissen. Deze groep heeft dan ook uw specifieke aandacht. Zeker in kader van het streven om de 'juist zorg -tijdig- op de juiste plek' te leveren. Juist deze patiënten belanden samen met u als huisarts vaak in het doolhof en krijgen niet of veel te laat passende zorg.

De kernelementen van goede diagnostiek en behandeling en passende zorgorganisatie voor psychische stoornissen bij patiënten met zwakbegaafdheid of een verstandelijke beperking staan beschreven in de Generieke Module Psychische stoornissen en zwakbegaafdheid of een lichte verstandelijke beperking.

<https://www.ggzstandaarden.nl/generieke-modules/psychische-stoornissen-en-zwakbegaafdheid-zb-of-lichte-verstandelijke-beperking-lvb/preview>

Dit vormt een aanvulling op alle stoornis specifieke zorgstandaarden en richtlijnen.

SPECIFIEK PATIËNTEN PROFIEL

We spreken van zwakbegaafdheid (ZB) wanneer er sprake is van een IQ tussen de 70 en 85. We spreken van een lichte Verstandelijke Beperking (lichte VB) wanneer iemand een IQ tussen 50-70 scoort op een intelligentietest en tekorten heeft in het aanpassingsvermogen, die zijn begonnen gedurende de ontwikkelingsperiode. Hoewel het IQ een belangrijk aspect is van de classificatie ZB en lichte VB, dient er ook aandacht zijn voor de (beperkingen) in het adaptieve functioneren.

Zwakbegaafdheid komt veel vaker voor dan een (lichte) verstandelijke beperking. Volgens de normaalverdeling van intelligentie scoort zo'n 13,6% van de mensen een IQ tussen de 70 en 85 op een intelligentietest. Dat betekent dus: 2,3 miljoen Nederlanders. Een lichte verstandelijke beperking komt voor bij 2,1% van de bevolking.

Uit steeds meer onderzoek blijkt dat zwakbegaafdheid een belangrijke kwetsbaarheid is voor het ontwikkelen van psychische stoornissen. Daarbij is bekend dat zo ongeveer alle psychische stoornissen vaker voorkomen bij zowel kinderen als volwassenen met ZB dan bij de algemene populatie. Hetzelfde geldt voor mensen met een lichte VB.

KERNELEMENTEN VAN GOEDE ZORG BIJ PSYCHISCHE KLACHTEN OF STOORNISSEN

Voor goede zorg is (vroeg) (h)erkenning van zowel de ZB of de lichte VB als de psychische stoornis van belang.

Herkennen laag IQ

Op het moment dat iemand met psychische klachten zich bij u als huisarts of bij een andere hulpverlener meldt, is het belangrijk dat eventuele signalen van ZB of lichte VB zo snel mogelijk herkend worden!

Door het herkennen van het lage IQ en vervolgens het aanpassen van uw communicatie en bejegening bent u veel beter in staat om het gesprek te voeren met uw patiënt en de klachten uit te vragen.

Voor het herkennen van ZB of lichte VB helpt het om te letten op bijvoorbeeld op het taalgebruik en begrip; vraag informatie na op gebied van schoolopleiding, dubbures, diploma's en het (niet) vinden van werk. Let op het verloop van de afspraken.

Wanneer u een vermoeden heeft van een laag IQ kunt u overwegen om de **SCIL** als screener af te nemen.

(<https://hsleiden.mediamission.nl/Mediasite/Play/a4e1bef39e1242f682434275d18egd071d>)

Lees verder voor meer tips zowel voor het herkennen van het lagere IQ als het aanpassen van uw communicatie onder het kopje 'meer informatie' en de bijlage.

Herkennen van psychische stoornissen

Psychische stoornissen worden bij mensen met ZB of lichte VB op dezelfde manier geclassificeerd als bij mensen met een gemiddelde of bovengemiddelde intelligentie. Dezelfde DSM-criteria zijn van toepassing en de bestaande richtlijnen zijn ook toepasbaar voor mensen met ZB of lichte VB. Dit geldt overigens niet zonder meer voor mensen met een matige of ernstige VB (IQ onder 50). Bij patiënten met een laag IQ kunnen psychische symptomen zich wel anders manifesteren dan wel anders door hen verwoord worden. Let er o.a. op dat het aangeven van tijdslijnen en het onderscheiden van emoties en gedachten moeilijk kunnen zijn. Er worden soms andere woorden gebruikt voor klachten, of psychische klachten vertalen zich in somatische klachten.

Lees verder voor meer tips over herkennen en diagnostiek onder het kopje 'meer informatie' .

Behandeling van psychische stoornissen

Voor mensen met ZB of lichte VB gelden dezelfde behandel richtlijnen, protocollen en methodieken als voor andere patiënten. Er is geen reden om aan te nemen dat de werkende kern van de psychotherapeutische interventies of medicatie bij deze patiëntengroep niet of minder effectief is.

Bij het gebruik van een behandel methodiek moet wel rekening gehouden worden met de cognitieve maar ook met de sociale en emotionele mogelijkheden. Er zijn dus aanpassingen nodig. Dit noemen we geprotocolleerd maatwerk.

Lees verder voor meer tips over de behandeling onder het kopje 'meer informatie' .

VERWIJSRROUTE

Voor de verwijzing van patiënten met een laag IQ voor behandeling van psychische klachten en psychische stoornissen volgt u in principe de reguliere verwijzroute zoals beschreven in de (regionale) richtlijnen.

Wel is het altijd van belang om niet alleen te kijken naar de ernst en complexiteit van de psychische klachten maar ook naar de ernst en de complexiteit van de cognitieve en adaptieve beperkingen. Daarbij is het van belang om de interferentie tussen de psychische klachten en het lage IQ in te schatten.

Lees verder voor meer tips en voorbeelden over de verwijzroute onder het kopje 'meer informatie'.

- Daar waar de psychische klachten een direct gevolg (b)lijken van de ZB of VB (bijvoorbeeld door overvraging op cognitief of emotioneel of praktisch vlak) en niet voldoen aan alle criteria van de DSM kan eerst een verwijzing naar de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking of binnen de WMO/sociale wijkteams op zijn plaats zijn (www.meezhn.nl) . Verdwijnen de klachten niet ondanks aanpassing van de balans tussen draagkracht en draaglast van de patiënt dan is een tweede stap, het inzetten van behandeling binnen de GGZ.
- Daar waar de psychische klachten wel last geven maar niet voldoen aan de DSM criteria en de interferentie met het lage IQ licht is, kan behandeling bij de POH GGZ worden ingezet.
- Daar waar de psychische klachten licht/matig of ernstig zijn maar de interferentie met het lage IQ niet groot (denk aan PTSS bij een zwakbegaafde patiënt) kan de reguliere verwijzlijn gevolgd worden naar een reguliere Basis of SGGZ praktijken/ instelling.
- Daar waar er sprake is van een hoge interferentie tussen een ernstig/complex psychiatrisch beeld en een complex/ ernstige cognitieve beperking is het van belang om een verwijzing te doen naar een hoog specialistische GGZ. *In deze regio:* Centrum Kristal, VB teams GGZ Delfland en Parnassia. Of naar de Poli+ voor de naar verwachting kortdurende behandeltrajecten (zie voor onze mogelijkheden: www.poli-plus.nl)

Tenslotte:

Juist bij deze patiënten is er vaak sprake van gestapelde problematiek. Soms zal het zo zijn dat er op verschillende gebieden tegelijkertijd zorg ingezet dient te worden. En soms vraagt de casus om een seriële aanpak. Van belang is dat u als verwijzder de regie blijft behouden (de patiënt komt voor een volgende stap waarschijnlijk bij u terug) of af te spreken met andere betrokken wie regie houdt. Ook is het van belang om met elkaar af te spreken om de patiënt bij een doorverwijzing niet los te laten voordat deze patiënt binnen is bij de volgende zorgverlener.

Bij het bepalen van de mate van interferentie kan in sommige casuïstiek de input van een specialist helpend zijn. Het bepalen van de mate van interferentie vraagt in sommige casuïstiek de blik van een specialist. Wij denken graag mee zoals u dat van ons gewend bent (zie website www.poli-plus.nl)

Het verwijzen volgens bovenstaande richtlijnen vraagt van de verwijzers en ontvangers het zien van het belang om op deze wijze de juiste zorg op de juiste plek te krijgen. Dit vraagt overleg en commitment in uw samenwerkingsnetwerk.

MEER INFORMATIE

De generieke module psychische stoornissen en zwakbegaafdheid of een lichte verstandelijke beperking is online te vinden via: <https://www.ggzstandaarden.nl/generieke-modules/psychische-stoornissen-en-zwakbegaafdheid-zb-of-lichte-verstandelijke-beperking-lvb/preview>) “
www.thuisarts.nl

Kijk voor publicaties over de problematiek, tips over herkennen, diagnostiek en behandeling en organisatie van zorg op onze website <https://poli-plus.nl/publicaties/>. Voor scholingsmogelijkheden op <https://poli-plus.nl/diensten/poli-plus-kennis/>

Kijk voor uitgewerkte behandelmodules en tips ook op de site van Poli+: <https://poli-plus.nl/publicaties/>. En op de site van Rivierduinen: <https://www.rivierduinen.nl/kristal/professionals/uitgaven>

TIPS HERKENNEN LAAG IQ IN HUISARTSENPRAKTIJK

HERKENNEN VAN EEN LAAG IQ

Weet dat laag IQ vaak voorkomt

Weet dat het meestal niet onmiddellijk opvalt

- Vraag naar school- en werkcarrière
- Let op het taalgebruik en het taalbegrip
- Vraag naar de sociale contacten en interesses
- Let op de schoolse vaardigheden
- Let ook op gedrag
- Let op verloop afspraak

Handige screener De Scil

Wanneer je een vermoeden hebt kun je een screener te gebruiken om de waarschijnlijkheid van je vermoeden te bevestigen. Let wel: een screenen is geen IQ test. De screener is via internet te bestellen.

BEJEGENING

- Verval niet in betuttelende of paternalistische of juist te amicale of kinderlijke houding. Losjes maar wel professioneel
- Respectvol sturend
- Geef mensen even tijd om zich op hun gemak te voelen
- Wees helder over wie u bent en wat het doel is van uw gesprek
- Stel eventueel voor elkaar bij de voornaam aan te spreken
- Praat nooit over het hoofd van uw patiënt met 'belangrijke anderen'

COMMUNICATIE

- Vermijd jargon als dat kan
- Stem af op de verwerkingssnelheid
- Stel korte, open vragen
- Blijf doorvragen tot u uw patiënt begrijpt
- Stel zo nodig of-of vragen
- Breng steeds structuur aan in het gesprek
- Let ook op non verbale signalen die erop duiden dat u niet begrepen wordt
- Vat regelmatig samen wat u begrepen hebt
- Zorg altijd voor pen en papier
- Check of u begrepen bent en uw advies uitgevoerd kan worden (Teachback methode)

SCHRIFTELIJKE COMMUNICATIE

- Bedenk goed wat je wilt bereiken met je tekst
- Eenvoudig schrijven wil niet zeggen dat het kinderachtig geschreven is
- Bied niet te veel informatie per keer aan
- Lettertype minimaal 12, met ruimte
- Gebruik korte zinnen
- Informatie op 1 A4
- Gebruik duidelijke kopjes